

**ANALIZË E KORNIZËS
LIGJORE PËR
NDËRMARRJET
SOCIALE NË KOSOVË**

ANALIZË E KORNIZËS LIGJORE PËR NDËRMARRJET SOCIALE NË KOSOVË

Autor:

Qerkin Berisha

Prishtinë, 2019

PËRMBAJTJA

<u>1.</u>	<u>HYRJE</u>	6
<u>2.</u>	<u>ASPEKTE KRAHASUESE SA I PËRKET FORMAVE TË ORGANIZIMIT TË NDËRMARRJEVE SOCIALE NË EVROPË</u>	6
	<u>2.1</u> <u>Krahasime në mes të Ndërmarrjeve sociale në Kosovë dhe në disa vende të BE-së</u>	8
<u>3.</u>	<u>ANALIZË E LIGJIT PËR NDËRMARRJET SOCIALE</u>	10
	<u>3.1</u> <u>Çështjet kyçe për diskutim</u>	10
<u>4.</u>	<u>FORMAT E ORGANIZIMIT TË APLIKUESHME TE NDËRMARRJET SOCIALE</u> ...	12
	<u>4.1</u> <u>Marrja e statusit të ndërmarrjes sociale</u>	13
<u>5.</u>	<u>LEHTËSIRAT FISKALE PËR NDËRMARRJET SOCIALE NË KOSOVË</u>	14
<u>6.</u>	<u>KONKLUZIONE DHE REKOMANDIME</u>	16

ANALIZË E KORNIZËS LIGJORE PËR NDËRMARRJET SOCIALE NË KOSOVË

1. HYRJE

Kuvendi i Republikës së Kosovës në vitin 2018 ka miratuar Ligjin për Ndërmarrjet Sociale, i cili ka hyrë në fuqi gjatë muajit dhjetor 2018. Sidoqoftë, aplikueshmëria e tij praktike varet nga nxjerrja e akteve nënligjore që janë të domosdoshme për aplikimin e tij në praktikë. Ky ligj përbën risi për sistemin juridik të Republikës së Kosovës dhe në veçanti në fushën që mbulon. Përmes kësaj analize të shkurtër synohet që:

- të analizohen dispozitat e Ligjit për Ndërmarrjet Sociale si dhe të shihen përparësitë e këtij ligji krahasuar me ligjet tjera në fuqi në Republikën e Kosovës që mbulojnë këtë fushë;
- të analizohen format e organizimit dhe kategoritë e ndërmarrjeve sociale që parasheh ky ligj, duke përfshirë çështjet që ndërlidhen me statusin e ndërmarrjes sociale, regjistrimin e tyre dhe çështje të ngjashme;
- të analizohen në veçanti çështjet që kanë të bëjnë me lehtësirat fiskale për këtë lloj të ndërmarrjeve, duke përfshirë edhe krahasimin me legjislacionin tatimor në fuqi;
- të analizohen dispozitat e këtij ligji edhe nga këndvështrimi i kornizës tjetër ligjore në fuqi, duke përfshirë Ligjin për Lirinë e Asociimit në OJQ; Ligjin për shoqëritë tregtare dhe ligjet tjera.

Ky raport trajton Ligjin për Ndërmarrje Sociale, kryesisht nga aspekti ligjor, duke përfshirë formën e organizimit, regjistrimin dhe përfitimin e statusit të ndërmarrjes sociale dhe marrjen e statusit të ndërmarrjes sociale. Përveç kësaj, dispozitat e këtij ligji janë analizuar edhe nga aspekti i zbatueshmërisë së tyre praktike, duke trajtuar edhe çështjet kundërthënëse dhe ato që kërkojnë sqarime të mëtejme.

2. ASPEKTE KRAHASUESE SA I PËRKET FORMAVE TË ORGANIZIMIT TË NDËRMARRJEVE SOCIALE NË EVROPË

Është evidente që shumica e Vendeve të Bashkimit Evropian kanë rregulluar në një mënyrë ose tjetër çështjen e ndërmarrësisë sociale dhe ndërmarrjeve sociale. Disa nga shtetet e BE-së kanë bërë disa modifikime në format

ligjore ekzistuese për t'i përshtatur me konceptin e ndërmarrësisë sociale, kështu duke krijuar ndërmarrjet sociale si forma të reja ligjore në formën e kooperativave. Disa nga vendet po ashtu njohin kooperativat sociale si forma të veçanta.¹

Një qasje tjetër, e ndjekur në shumë vende të BE-së, është ajo e njohjes së statusit të ndërmarrjes sociale, pa marrë parasysh formën ligjore të organizimit të tyre. Kjo qasje nënkupton që një subjekt juridik, pa marrë parasysh formën e organizimit, biznes, OJQ, Kooperativë mund të marrë statusin e ndërmarrjes sociale me kusht që të plotësojë disa parakushte apo kriteret të parapara me ligj. Ndër këto vende bëjnë pjesë edhe Italia, Finlanda, Sllovakia, Sllovenia, Lituania, Belgjika, Polonia, Luksemburgu, Malta, Latvia, etj.²

Përveç kësaj, shumica e vendeve të BE-së, krahas formës ligjore, kanë përcaktuar kërkesa shtesë, që kanë të bëjnë me qëllimin social, disa përcaktojnë edhe kufizime në llojet e aktiviteteve. Disa vende tjera kanë përcaktuar kriteret më strikte, duke vënë fokusin në ndërmarrjet që do të merren me promovimin e punësimit të grupeve më pak të favorizuara apo personave me nevoja të veçanta. Prandaj, është e vështirë të thuhet se në BE, ekziston një model unik i ndërmarrësisë sociale sa i përket formave ligjore të organizimit, llojeve të aktiviteteve, përfitimeve tatimore dhe të tjera të ndërmarrjeve sociale e kështu me radhë.

Sidoqoftë, është evidente që koncepti i ndërmarrësisë sociale është tejtejet i gjerë në kuadër të vendeve të Bashkimit Evropian, dhe është treguar tejtejet i suksesshëm në krijimin e vendeve të punës për grupet e pa favorizuara.

Përmes ligjit për Ndërmarrjet Sociale, Kosova ka ndjekur njërin nga konceptet e trajtuara më sipër, duke njohur statusin e ndërmarrjes sociale për disa forma të organizimit të personave juridik. Ky status do të njihet nën kushte dhe kriteret specifike që kanë të bëjnë me ushtrimin e aktiviteteve dhe ofrimin e shërbimeve në funksion të arritjes së objektivave sociale, e të cilat kryesisht janë të ndërlidhura me kategori të caktuara sociale dhe në nevojë në shoqërinë kosovare. Në pjesën në vijim do të trajtohet ky koncept më në detaje.

Për nga përmbajtja e dispozitave të ligjit për ndërmarrjet sociale të Kosovës, shihet se ai është ndikuar nga sistemet tjera juridike në Evropë, në veçanti nga sistemi italian i ndërmarrësisë sociale. Megjithatë, sa i përket formave të organizimit të ndërmarrjeve sociale, Ligji për Ndërmarrjet Sociale i Kosovës është më i limituar.

1 A map of social enterprises and their eco-systems in Europe, European Commission, Directorate-General for Employment, Social Affairs and Inclusion, 2015, f. 51, available on: <https://ec.europa.eu/social/BlobServlet?docId=12987&langId=en>

2 Po aty.

2.1 Krahase me në mes të Ndërmarrjeve sociale në Kosovë dhe në disa vende të BE-së

Shteti	Format e organizimit të ndërmarrjeve	Fusha e operimit	Fitimi	Përfshirja e punëtorëve dhe përfituesve
Kosova	- Shoqata; - Fondacioni; - Kooperativa; - SH.P.K.; - SH.A.;	- Ndërmarrje Sociale të kategorisë A, që ofrojnë shërbime që garantojnë përfshirjen e personave të marginalizuar për përmirësimin e mirëqenies së tyre dhe zhvillojnë aktivitete në fushat e përcaktuara me ligj; - Ndërmarrjet Sociale të kategorisë B, që i punësojnë së paku tridhjetë për qind (30%) të punonjësve nga grupet e cënueshme dhe angazhohen në ofrimin e shërbimeve të dobishme për shoqërinë, apo në rritjen, përpunimin, prodhimin, procesimin e produkteve për shitje, dhe zhvillojnë aktivitete në ndonjërin apo në disa nga fushat e përcaktuara me ligj.	- Ndalohet shpërndarja e fitimit; - Deri në 30% e fitimit mund të përdoret për pagesën për punonjësit e ndërmarrjes sociale në formë të pagave apo mëditjeve; - Fitimet do të mund të përdoren për të zhvilluar më tutje aktivitetet e ndërmarrjes apo për të rritur kapitalin e saj;	- Përfshirja e punëtorëve në vendimmarrje strategjike e detyrueshme, ndonëse format (mënyrat) e pjesëmarrjes nuk janë përcaktuar me ligj; - Mos diskriminim në pjesëmarrje të përfituesve dhe përcaktim të mënyrës së pjesëmarrjes;

Italia	• Shoqata; • Fondacioni; • Kooperativat sociale; • SH.P.K.; • SH.A.; • Etj.;	Aktivitete të ndërmarrësisë sociale si: • Asistenca sociale, kujdesi shëndetësor, arsimi, ruajtja e mjedisit, trashëgimia kulturore, turizmi social, mbështetje për shërbimet ndaj ndërmarrjeve sociale të ofruara nga subjektet që janë në pronësi të të paktën 70% të ndërmarrjeve sociale; • Aktivitete tjera biznesore për integrimin e individëve të cilët janë me aftësi të kufizuara ose që konsiderohen ndryshe fuqi punëtore në disavantazh;	• Avancimi i qëllimit social; • Ndalohet shpërndarja e fitimit; • Përdorimi i fitimit për aktivitetet për të cilat është themeluar ndërmarrja ose për të rritur kapitalin e ndërmarrjes;	• Përfshirja e punëtorëve dhe përfituesve në vendimmarrjen e ndërmarrjes sociale e detyrueshme në formë të mekanizmave informues, konsultues ose pjesëmarrës;
Sllovenia	• Të gjitha llojet e personave juridik privat;	• Aktivitete të ndërmarrësisë sociale; • Forma tjera të aktiviteteve biznesore me kusht që janë të orientuara drejt punësimit të kategorive në disavantazh;	• Nuk lejohet shpërndarja e fitimit;	

3. ANALIZË E LIGJIT PËR NDËRMARRJET SOCIALE

Në vitin 2018 Kuvendi i Republikës së Kosovës ka miratuar një Ligj për Ndërmarrjet Sociale, i cili parasheh që personat juridik në çfarëdo forme të organizimit, duke përfshirë OJQ-të, të mund të shëndrrohen në ndonjërin nga format e ndërmarrjeve sociale. Ligji parasheh disa lehtësira tatimore për këto forma të ndërmarrjeve sociale.

Ky ligj përbën një risi për sistemin Juridik të Republikës së Kosovës dhe mbetet të shihet cili do të jetë efekti i tij gjatë zbatimit praktik. Aty parashihen dy kategori të ndërmarrjeve sociale, Ndërmarrjet Sociale të kategorisë A, ofrojnë shërbime që garantojnë përfshirjen e personave të marginalizuar për përmirësimin e mirëqenies së tyre në disa nga fushat e shërbimeve sociale, shëndetësore, familjare, personat me aftësi të kufizuar etj. Ndërmarrjet Sociale të kategorisë B, janë ndërmarrjet që i punësojnë së paku tridhjetë për qind (30%) të punonjësve nga grupet e cënueshme dhe angazhohen në ofrimin e shërbimeve të dobishme për shoqërinë, apo në rritjen, përpunimin, prodhimin, procesimin e produkteve për shitje, dhe zhvillojnë aktivitete në fusha specifike të prodhimit dhe ofrimit të shërbimeve. Dispozitat e këtij ligji theksojnë shprehimisht se nuk lejohet shpërndarja e fitimit.

1.1 Çështjet kyçe për diskutim

Disa nga çështjet me komplekse dhe sfiduese që mund të paraqiten në procesin e implementimit të Ligjit për Ndërmarrjet Sociale përfshijnë:

- Lista e aktiviteteve të ndërmarrjeve sociale është më e ngushtë se ajo që e hasim në shumë vende të BE-së, dhe është kryesisht e orientuar tek grupet e marginalizuara. Sidoqoftë, ligji ka lënë një hapësirë, që në të ardhmen, me propozim të ministrit, dhe mbi bazën e një analize paraprake lista e aktiviteteve në të cilat subjektet me status të ndërmarrjes sociale mund të ushtrojnë aktivitetet dhe ofrojnë shërbime, të zgjerohet për të mbuluar edhe fusha tjera që aktualisht nuk janë të përfshira në kuadër të listës së përcaktuar me ligj.
- Ligji për Ndërmarrjet Sociale nuk ka përcaktuar shprehimisht

nëse edhe personat juridik ekzistues mund të marrin statusin e ndërmarrjes sociale. Kjo ka lënë një hapësirë interpretimi, që nga Ministria përgjegjëse për Punë dhe Mirëqenie sociale të kufizojë që subjektet ekzistuese në momentin e hyrjes në fuqi të këtij ligji, të mos mund të aplikojnë për statusin e ndërmarrjes sociale, në veçanti ato të organizuara në formë të shoqërive tregtare.

- Duke pas parasysh që ligji është shkruar me një gjuhë tejet të përgjithshme, disa nga dispozitat e këtij ligj, janë interpretuar në mënyrë të ngushtë nga Ministria përgjegjëse për Punë dhe Mirëqenie Sociale, duke kërkuar që personat juridik që aplikojnë për statusin e ndërmarrjes sociale të merren ekskluzivisht vetëm me aktivitetet.
- Procedurat e aplikimit për fitimin e statusit të ndërmarrjeve sociale nuk janë rregulluar me ligj, por, ka mbetur të rregullohen me akte nënligjore. Kjo, do të lë shumë hapësirë dhe diskrecion në Ministrinë për Punë gjegjësisht në Qeverinë. Prandaj, me rastin e hartimit, duhet pasur shumë kujdes, që të mos tej rregullohet kjo fushë dhe të mos përcaktohen kritere dhe barrë e tepërt administrative për format e organizimit të ndërmarrjeve sociale.
- Ligji nuk tregon se çfarë nënkuptohet me “përfshirje të punëtorëve në vendimarrjen strategjike të ndërmarrjes sociale”, megjithatë, kërkon shprehimisht që në dokumentet themeluese të ndërmarrjes sociale të jetë e paraparë mënyra e përfshirjes së punëtorëve në vendimarrjen strategjike të ndërmarrjeve sociale. Prandaj, kjo do të mund të shpjegohej më tutje në manualët që pritet të nxirren në të ardhmen sa i përket implementimit në praktikë të ndërmarrësisë sociale. Forma të tilla të vendimarrjes do të mund të ishin mekanizmat informues, konsultues apo pjesëmarrës përmes të cilëve punëtorët do të mund të ndikonin në vendimarrjen e ndërmarrjes sociale.
- Ligji nuk ka vendosur kritere dhe procedura për dhënien e statusit të ndërmarrjeve sociale, por ka lënë hapësirë që të njëjtat të përcaktohen me rregullore të miratuara nga Qeveria. Korniza ligjore e Kosovës kërkon që kriteret dhe procedurat të rregullohen me ligj dhe vetëm çështjet teknike të rregullohen përmes akteve nënligjore.

4. FORMAT E ORGANIZIMIT TË APLIKUESHME TE NDËRMARRJET SOCIALE

Sipas Ligjit, Ndërmarrje Sociale është çdo person juridik pa marrë parasysh mënyrës së themelimit. Kjo, normalisht i përfshinë edhe organizatat jo-qeveritare në cilëndo nga format e organizimit të tyre si shoqata apo fondacione. Megjithatë, kur jemi tek format tjera të personave juridik, dispozitat e ligjit nuk janë shumë të qarta. Në dispozitat e Ligjit janë përmendur shprehimisht vetëm OJQ-të (shoqatat dhe Fondacionet) si dhe kooperativat, dhe po ashtu është përdorur termi organizatë biznesore. Prandaj, në kuadër të këtij termi duhet të përfshihen edhe shoqëritë tregtare të cilat e kanë statusin e personit juridik, që në rastin konkret përfshinë edhe Shoqëritë me Përgjegjësi të Kufizuar dhe Shoqëritë Aksionare.

Megjithatë, dispozitat e këtij ligji nuk janë të qarta sa duhet në kupimin e implementimit në praktikë të tyre. Pyetja kryesore është një OJQ, e themeluar sipas ligjit për Lirinë e Asociimit në OJQ, a shndërron në ndërmarrje sociale apo vetëm e merr statusin e ndërmarrjes sociale, por vazhdon të mbetet OJQ? Dispozitat Ligjore theksojnë se "Për ta fituar statusin e ndërmarrjes sociale, personi juridik dorëzon kërkesën dhe planin e biznesit social në departamentin përkatës të Ministrisë" Meqë këto dispozita i referohen personit juridik, kjo lë të nënkuptohet se për tu regjistruar si ndërmarrje sociale mund të aplikojnë edhe ato që tashmë janë të regjistruara si persona juridik në ndonjërin nga format e organizimit të personit juridik, duke përfshirë OJQ-të.

Nga kjo mund të konkludojmë se, regjistrimi për të fituar statusin e personit juridik, nuk preket nga Ligji për Ndërmarrje Sociale. Megjithatë, nëse një person juridik ka për qëllim të ushtrojë veprimtarinë si ndërmarrje sociale, rrjedhimisht, të përfitoj nga Ligji për Ndërmarrje Sociale do të duhet të fitoj statusin e ndërmarrjes sociale, i cili jipet nga Ministria Përgjegjëse për Punë dhe Mirëqenie Sociale. Prandaj, Statusi si OJQ, apo si formë e caktuar e Personit Juridik tjetër, varësisht nga forma e organizimit do të vazhdojë të ekzistojë, pavarësisht faktit se i njëjti person juridik to marrë statusin e ndërmarrjes sociale. Kjo nënkupton, se një OJQ, do të vazhdojë të përfitoj nga të qenit OJQ, sipas ligjit për Lirinë e Asociimit në Organizatat Jo Qeveritare, duke përfshirë të gjitha përfitimet që legjislacioni në fuqi garanton për OJQ-të, por në anën tjetër do të përfitoj edhe nga Ligji për Ndërmarrjet

Sociale, nëse OJQ-ja e njëjtë ka marrë statusin e Ndërmarrjes Sociale.

Neni 9 i Ligjit thekson se “Procedurat e regjistrimit të ndërmarrjeve sociale, rregullohen me akt nënligjor të cilin e propozon Ministria dhe e nxjerrë Qeveria e Kosovës”. Përveç kësaj, kjo ngërthen në vete edhe çështje kompetencash në mes institucionesh të ndryshme publike të cilat sipas ligjeve të veçanta janë kompetente për të bërë regjistrimin e formave të ndryshme të personave juridik. Prandaj, një rregullim i kujdesshëm përmes akteve nënligjore është tejet i nevojshëm për të qartësuar shumë paqartësi që ka lënë ligji.

Megjithatë, duke pas parasysh, se Ligji për Ndërmarrjet Sociale u referohet, formave të organizimit të personave juridik, kjo lë të nënkuptohet, se regjistrimi personave juridik do të bëhet sipas ligjeve speciale, rrjedhimisht Ligjit për Lirinë e Asocimit në OJQ, Ligjit për Kooperativat Bujqësore, dhe Ligjit për Shoqëritë Tregtare. Rrjedhimisht, edhe procedurat e regjistrimit sipas këtyre ligjeve dhe akteve nënligjore që burojnë nga to, do të jenë ato që janë të aplikueshme. Ndërrhyrja e Ligjit për Ndërmarrjet Sociale në këtë aspekt, do të mund të bëhet vetëm në aspektin e përmbajtjes së dokumenteve themeluese, e që bazuar edhe në ligjet specifike për themelimin e këtyre personave juridik ka hapësirë.

Regjistri i ndërmarrjeve sociale, i cili parashihet në Dispozitat e Ligjit për Ndërmarrjet Sociale, e të cilin do ta themeloj dhe mbaj Ministria e Punës dhe Mirëqenies Sociale duhet të kuptohet kryesisht për qëllime të përfitimit të statusit të ndërmarrjes sociale, por jo për të përfituar statusin e personit juridik.

1.1 Fitimi i statusit të ndërmarrjes sociale

Siç u cek në fillim të këtij raporti, Kosova ka ndjekur një qasjes të tillë që, ndërmarrja sociale nuk është formë e veçantë e organizimit ligjor të personit juridik, por, forma të ndryshme të personit juridik mund të përfitojnë statusin e ndërmarrjes sociale nën kushtin që të përbushin kërkesat e përcaktuara me Ligjin për Ndërmarrjet Sociale. Rrjedhimisht, një person juridik mund të themelohet dhe të ekzistoj si subjekt juridik në një formë të paraparë me ligj, dhe të mos aplikoj fare për statusin e ndërmarrjes sociale. Statusin e ndërmarrjes sociale këto subjekte juridike do ta fitojnë si një status përfitues në kuptimin e lehtësirave shtesë sa i përket ushtrimit të veprimtarisë, përfitimeve nga lehtësirat tatimore apo formave specifike të mbështetjes tjetër shtetërore apo tjetër.

Ligji për Ndërmarrjet Sociale i Kosovës nuk ka rregulluar në detaje aspektet e procedurave dhe kriterëve për marrjen e statusit të ndërmarrjes sociale. Megjithatë, i njëjti ka orientuar dhe udhëzuar në nxjerrjen e akteve nënligjore të cilat do të miratohen nga Qeveria, me propozim të Ministrisë përgjegjëse për Punë dhe Mirëqenie Sociale. Mos vendosja e disa kriterëve bazike në Ligjin për Ndërmarrje Sociale mund të ketë efekte negative, duke i lënë hapësirë Ministrisë dhe Qeverisë që të vendos kriterë dhe procedura të tepërta dhe të panevojshme në procesin e dhënies së statusit të ndërmarrjeve sociale.

5. LEHTËSIRAT FISKALE PËR NDËRMARRJET SOCIALE NË KOSOVË

Ligji për Ndërmarrjet Sociale ka paraparë disa lehtësira fiskale të cilat mund t'i gëzojnë ndërmarrjet sociale. Kështu, në nenin 27, Par. 1 është theksuar se "Pavarësisht nga forma e organizimit dhe aktivitetit që ato e ushtrojnë, ndërmarrjet sociale përjashtohen nga tatimi në fitim që ato e gjenerojnë gjatë ushtrimit të aktiviteteve të tilla." Për nga përmbajtja e saj kjo dispozitë është tejet e gjerë dhe përfshinë në vete çdo subjekt juridik që ka fituar statusin e ndërmarrjes sociale. Prandaj, mund të themi se nëse një dispozitë e tillë do të aplikohet pa probleme në praktikë, në veçanti nëse ajo do të aplikohet edhe tek Personat Juridik të organizuar si shoqëri tregtare me status të ndërmarrjes sociale do të jetë një shtytje pozitive e zhvillimit të konceptit të ndërmarrjes sociale në Kosovë.

Për ndërmarrjet sociale të organizuara në formën e OJQ-ve dispozitat e lartcekura nuk do të jenë problematike në zbatim. Kjo për faktin se OJQ-të edhe në legjislacionin tatimor janë të përjashtuara nga tatimi në fitim, e po ashtu, edhe legjislacioni për Lirinë e Asociimit në OJQ mundëson që OJQ-të të krijojnë të hyra përmes aktiviteteve komerciale me qëllim të mbështetjes së aktiviteteve dhe qëllimit për të cilin janë krijuar. Ndërsa, për ndërmarrjet sociale të organizuara në formë të Shoqërisë me Përgjegjësi të Kufizuar, Shoqërisë Aksionare, apo kooperativës zbatimi i saj në praktikë do të jetë pak më problematik duke pas parasysh që legjislacioni tatimor aktualisht nuk mundëson lehtësira të tilla fiskale. Prandaj, dispozitat e cekura më lart aktualisht janë kundërtthënëse me legjislacionin tatimor në fuqi në Republikën e Kosovës. Kjo për faktin se Kosova ka ndjekur një qasje të tillë, që çështjet fiskale të rregullohen ekskluzivisht me legjislacion tatimor dhe jo me ligje tjera. Normalisht, legjislacioni tatimor ka mundësi

të ndryshohet dhe të reflektoj edhe kërkesat e ligjit për ndërmarrjet sociale, por deri në një ndryshim të tillë, ka gjasa që një dispozitë e tillë të hasë në probleme në zbatim. Kjo do të kishte efekte edhe në format e organizimit të ndërmarrjeve sociale, pasi me gjasë, shumica e ndërmarrjeve sociale do të orientoheshin në organizimin e tyre në Organizata Jo- Qeveritare, pasi format tjera do të ishin më pak të favorshme.

Ligji për Ndërmarrjet Sociale gjithashtu, në Nenin 27, Paragrafi 2 ka paraparë edhe lehtësira tjera tatimore në importim të lëndës së parë, makinerisë dhe pajisjeve apo linjave të prodhimit. Aty theksohet se “Importimi i lëndës së parë, linjave të prodhimit dhe makineritë apo pajisjet për përdorim në procesin e prodhimit apo ofrimit të shërbimit i nënshtrohen vlerës zero (0) të Tatimit mbi Vlerën e Shtuar (TVSH)”. Kjo dispozitë do të jetë më lehtë e aplikueshme duke pas parasysh se shumica nga lehtësirat e tilla tatimore veçse janë në fuqi si pjesë e legjislacionit tatimor për ndërmarrjet që janë të kyçura në proces prodhimi. Megjithatë, do të duhet një kuptim i konceptit të ndërmarrësisë sociale nga autoritetet publike, në veçanti Administrata Tatimore e Kosovës, për të mundur një aplikim të duhur në praktikë. Në veçanti duhet të kuptohet koncepti i ndërmarrësisë sociale tek OJQ-të, të cilat do të mund të ndërmarrin edhe aktivitete ekonomike të cilat deri më tani janë kuptuar si aktivitete ekonomike të shoqërive tregtare.

Duke pasë parasysh që Ligji për Ndërmarrjet Sociale, nuk i prek format e organizimit të subjekteve juridike, të njëjtat do të vazhdojnë të përfitojnë edhe nga statusi i të qenit OJQ, kooperativë, apo shoqëri tjetër tregtare, e organizuar në formë të personit juridik, ndërmarrjet sociale do të mund të përfitojnë edhe nga lehtësirat fiskale të parapara me legjislacionin në fuqi. P.sh. fitimi i statusit të ndërmarrjes sociale, nuk i ndalon një OJQ-je që të aplikoj dhe të fitoj edhe statusin për përfitim publik, dhe me fitimin e një statusi të tillë do të jetë subjekti i lehtësirave tatimore, që garanton një status i tillë, në veçanti sa i përket lehtësirave doganore në import, TVSH etj.

Prandaj, si tërësi, mund të theksohet se lehtësirat fiskale të cilat janë inkorporuar në kornizën ligjore të Republikës së Kosovës janë mjaft të gjera dhe nëse do të aplikohen në praktikë, do të mundësojnë një zhvillim atraktiv të ndërmarrësisë sociale. Sqarimet shitesë, duke përfshirë, manualët dhe format tjera informuese do të jenë shumë të nevojshme si për institucionet publike ashtu edhe për vetë ndërmarrjet sociale, duke pasë parasysh që koncepti i ndërmarrësisë sociale është një koncept i ri në Republikën e Kosovës.

6. KONKLUZIONE DHE REKOMANDIME

Ligji për Ndërmarrjet Sociale është një risi në sistemin Juridik të Republikës së Kosovës dhe si i tillë mund të shërbejë si një bazë e mirë për zhvillimin e ndërmarrësisë sociale, duke ndikuar edhe në përfshirjen e grupeve të marginalizuara të shoqërisë, dhe po ashtu, në rritjen e punësimit.

Dispozitat e ligjit janë mjaft të detajuara në pjesën e aktiviteteve me të cilat mund të merren ndërmarrjet sociale, prandaj, të njëjtat aktivitete do të duhet të reflektohen edhe në dokumentet themeluese të ndërmarrjeve sociale, pavarësisht formave të regjistrimit të tyre. Përveç kësaj, Kërkesat e ligjit për ndërmarrjet sociale do të duhet të reflektohen edhe në strukturat udhëheqëse dhe mbikëqyrëse të ndërmarrjeve si pjesë e dokumenteve themeluese dhe rregullativës së brendshme të ndërmarrjeve.

Sidoqoftë, ekzistojnë disa dispozita jo mjaft të sqaruara në kuadër të Ligjit për Ndërmarrjet Sociale, të cilat kërkojnë sqarime shtesë nga Ministria e Punës dhe Mirëqenies Sociale, sqarimi i të cilave do të mundësonte zbatimin e drejtë të këtij ligji në praktikë. Disa nga çështjet që kërkojnë trajtim dhe sqarim janë dispozitat ligjore që përkufizojnë personin juridik dhe ato që flasin për llojet e personave juridik që mund të marrin statusin e ndërmarrjes sociale. Prandaj, kur analizohen këto dispozita, shtrohet pyetja se cilat lloje të personave juridik mund të marrin statusin e ndërmarrjes sociale. Në shumë dispozita të ligjit theksohet “pa marrë parasysh formën e organizimit të personave juridik” ose në ndonjërin nga format e organizimit të personave juridik” kurse në pjesën e përkufizimeve aty ku definohet termi “person juridik” i njëjti i përmend vetëm “shoqata, fondacione dhe kooperative”. Në këtë përkufizim është përmendur edhe termi organizatë biznesore, prandaj, me një interpretim të gjerë në kuadër të këtij termi mund të përfshihen edhe shoqëritë tregtare të cilat kanë statusin e personit juridik.

Në anën tjetër, Ligji për Ndërmarrjet Sociale ka disa kërkesa specifike sa i përket pjesëmarrjes së anëtarëve të ndërmarrjes sociale në qeverisjen e ndërmarrjes, rrjedhimisht, ndonjëra nga format e organizimit të personit Juridik mund të mos jetë e përshtatshme për të realizuar këto kërkesa të ligjit për ndërmarrjet sociale. Si shembull, Fondacioni, i cili themelohet si OJQ nuk ka anëtarësi, rrjedhimisht nuk ka kuvend të anëtarëve. Këto elemente do të duhej të sqarohen më tej nga Ministria dhe të njëjtat do të mund të specifikoheshin në

Rregulloret që kanë të bëjnë me zbatimin e ligjit për ndërmarrjet sociale. Ndonëse, rregulloret e tilla, nuk ka mundësi të shkojnë përtej asaj çfarë ka përcaktuar Ligji për Ndërmarrjet Sociale, besojmë se strukturat tjera udhëheqëse të personit juridik në rastin konkret, si Bordi Drejtues, duhet të reflektojnë këto kërkesa të ligjit sa i përket përfshirjes së anëtarëve dhe punonjësve në vendimmarrje.

Përveç kësaj, do të duhet që në manualët që përgatiten nga Ministria të sqarohen më tej çështjet të cilat kanë mbetur të paqarta në dispozitat ligjore dhe që nuk janë detajuar në udhëzimet/rregulloret që burojnë nga ligji. Në veçanti do të duhet të përgatiten formularë standard (si shembuj) për statutin, dokumentet tjera themeluese në mënyrë që të reflektohen kërkesat e ligjit për ndërmarrjet sociale. Po ashtu, do të duhet të përgatiten si pjesë e manualëve edhe formularë standard për planin biznesor dhe përmbajtjen e tij. Pjesë e manualëve do të duhej të ishin edhe formularët që kanë të bëjnë me raportimin sa i përket statusit të ndërmarrjes sociale, arritjes së objektivave sociale, raportet financiare etj., pa marrë parasysh llojin e personit juridik që është duke ushtruar veprimtarinë si ndërmarrje sociale.

Në pjesën e regjistrimit të ndërmarrjeve sociale, ligji nuk kërkon ndonjë regjistrim të veçantë, por format e regjistrimit të ndërmarrjeve sociale do të regjistrohen sipas ligjeve ekzistuese, qoftë si OJQ apo si shoqëri tregtare. Megjithatë, është e domosdoshme marrja statusit të ndërmarrjes sociale në Ministrinë e Punës dhe Mirëqenies Sociale. Pjesa që ka të bëjë me fitimin dhe humbjen e statusit të ndërmarrjes sociale do të duhet të rregullohet në mënyrë më të detajuar përmes akteve nënligjore, duke përfshirë edhe definimin e kompetencave për trupat e brendshme të Ministrisë, të cilat janë të parapara me ligjin për Ndërmarrjet Sociale.

Duke pasë parasysh që Ligji për Ndërmarrjet Sociale është një fushë e re në Kosovë duhet të punohet në të kuptuarit më të mirë të ndërmarrësisë sociale, në mënyrë që ky ligj të mund të zbatohet në praktikë.

Ministria për Punë dhe Mirëqenie Sociale do të duhej që në baza të rregullta të vlerësoj nëse aktivitete tjera të përfshira në kuadër të veprimtarisë së ndërmarrjeve sociale janë të nevojshme në sistemin juridik të Kosovës. Kjo analizë do të duhej të bëhej në baza të rregullta dhe të kishte për qëllim të avancojë më tej tregun për zhvillimin e ndërmarrësisë sociale në Kosovë, duke i marrë për bazë të gjitha rethanat në të cilat operojnë ndërmarrjet sociale në Kosovë.

FIQ

Forumi për
Iniciativa Qytetare
Forum for
Civic Initiatives

Implemented by:

giz Deutsche Gesellschaft
für Internationale
Zusammenarbeit (GIZ) GmbH